

גמרא:

והניחה הגמרא שהירושה היתה במעות, ולכן תמחה הגמרא:

מטלטלי — **מי משתעבדי** לפרעון **כתובתה**? והרי נחלקו בדבר רבי מאיר ורבנן, והלכה כחכמים שאין אשה גובה כתובתה אלא מן הקרקעות ולא מן המטלטלים!?

אמר אביי: קרקע שוה ח' מאות דינר הניח אביהם.

אך עדיין מקשה הגמרא: **והקתני** שאמר לו רבי עקיבא שאפילו הוא מוכר **שער ראשו** הוא צריך לפרוע את הכתובה, **ושער ראשו** — **מטלטלי הוא!**

ומשנינן: **הכי קאמר** לו רבי עקיבא: **אפילו** אין לך ממה להתפרנס, אלא **אתה מוכר שער ראשך, ואוכל, וקונה לך אוכל בדמי שער ראשך** — חייב אתה ליתן את כל הקרקע שבידך לפרעון הכתובה.

ומדייקת הגמרא מכך שאינו יכול להשאיר ברשותו כל רכוש לפרנסתו, אלא הוא נאלץ למכור שער ראשו:

שמעת מינה, שאין "מפדרין" סידור של מחיה לבעל חוב.

והיינו, שמצינו במי שנדר את ערכו להקדש, ואין בידו לשלם את מלוא הסכום אלא אם ישאר ללא אמצעי מחיה, מסדרים לו את האפשרות להתקיים, ומשאירים לו ממון כדי מזונותיו לשלשים יום, ואת כלי תשמישו

החיוניים, ומהיתרה גובים את חובו להקדש. ונחלקו חכמים האם לומדים מדין ערכין לכל בעל חוב, שיש לסדר לו אפשרות מחיה, או שאין לומדים מערכין, אלא גובים ממנו את כל רכשו.

וכיון שאמר רבי עקיבא שאפילו אם הוא מתפרנס ממכירת שערות ראשו אין משאירים דבר בידו, משמע ממנו, שאין מסדרים לבעל חוב.

אמר רב נחמן ברבי יצחק: אין זו ראייה, כי לעולם מסדרים לבעל חוב, אלא כונת רבי עקיבא היא —

לומר, **שאין מקרעין שטר כתובתה** כאשר 10-א אין לו לפרוע אותה, ואפילו אם אין לו אלא למכור את שערות ראשו, אלא ישאר החוב לעולם, עד שיוכל לפרועו.

והחידוש בדבר הוא, שאנו למדים מערכין רק את הסידור לבעל חוב, ואין אנו למדים משם הלכה נוספת האמורה בערכין, שמעריכים את אפשרות הגביה מהחייב, וגובים את מה שאפשר לגבות, ובכך הוא נפטר לגמרי מחובו, ואף אם יעשיר לאחר מכן אין הוא צריך לפרוע להקדש את יתרת החוב.

ומשמיעה לנו משנתנו שבכתובה וכן בשאר חובות רק מסדרים לחייב, אך אם הוא נהיה עשיר, הוא חייב לפרוע את יתרת החוב.

מתניתין:

מי שנדר לפרק זמן מסויים להתענות בו, או

שלא לאכול בו בשר, פותחין לו פתח חרטה
לנדרו בימים טובים וכשבתות.

ושואלים את הנודר: אילו היית יודע שאסור
להצטער בשבתות ובימים טובים במניעת
המאכלים, (1) האם היית נודר? ואם אמר
"לא", מתירים לו.

בתחילה היו אומרים: רק אותן הימים,
השבתות והימים טובים, מותרין, לפי שרק
לימים אלו יש פתח לנדרו, ושאר כל הימים
אסורין, שלגביהם לא הותר הנדר.

עד שבא רבי עקיבא ולימד, שהנדר שהותר
חלק מכללו — הותר כולו! (2)

כיצד נוהג הכלל שנדר שהותר מקצתו הותר
כולו, וכמו כן נדר שלא חל מקצתו לא חל
כולו? —

א. אם אמר לכמה אנשים, בנדר אחד: קונם
שאיני נהנה לכולכם!

הרי כאשר הותר (3) הנדר לגבי אחד מהן —
הותרו לו כולן להנות מהם.

ב. אבל אם אמר בנדר אחד: קונם שאיני
נהנה לזה ולזה.

רק אם הותר הנדר לגבי הראשון — הותרו

מקצתו הותר כולו, הוא בשני אופנים החלוקים
מהותית ביניהם.
האחד, שהתרת חכם למקצת הנדר מביאה
להתרת כולו.

והשני, שאי חלות מקצת מן הנדר [שהרי נדר
טעות לא חל כלל], מביאה לידי ביטול הנדר
כולו.

לפי דברי הרא"ש בהערה הקודמת, שהתרת
מקצת הנדר היא פתח להתרת כולו, והכלל של
רבי עקיבא הוא מסברא, הרי בשני האופנים
יצטרך להגיע להתרת חכם.

ואילו לטעמו של הירושלמי שהביא הר"ן,
הרי באופן השני, שמקצת הנדר לא חל, אין
צורך בהתרת חכם, אלא הכלל של רבי עקיבא
אמור גם בנדר שלא חל מקצתו, שאז הוא לא
חל כולו, ואין צריך לו כלל התרה.

ולעיל, בדף כו א, הביא הר"ן את המחלוקת
בין הרמב"ן והתוס', האם רק בנדר שהותר על
ידי פתח, שההיתר של פתח הוא משום טעות
בנדר, אומרים נדר שמקצתו טעות אך לא בנדר
שהותר על ידי חרטה, או שכל היתר של חלק
מהנדר מבטל את כולו.

1. לפי הר"ן. ולפי הרא"ש שואלים אותו אם
בשעת נדרו היה שם לב שבאותו פרק הזמן יש
גם שבתות וימים טובים, האם היה נודר. ואין זה
פתח בכבוד המקום.

2. והטעם מבואר בירושלמי, שגזירת הכתוב
הוא, שנאמר "ככל היוצא מפיו יעשה", רק אם
הנדר כולו קיים צריך הוא לעשות מה שהוציא
בפיו, ולא כאשר נתבטל חלק ממנו. ר"ן. ולפי
זה מתבטל הנדר לגבי האחרים מאילו, ואין
צריך כלל להתירו לגבם!

ואילו הרא"ש מבאר את הכלל של רבי
עקיבא מסברא, שהוא לא נדר מעיקרא אלא על
דעת שיתקיים כל הנדר, ולכן התרת מקצת הנדר
היא עצמה פתח להתרת כל הנדר, וצריך התרה
כלפי האחרים.

3. הרא"ש מבאר ש"הותר" יכול להיות בשני
אופנים, או משום שהוא נדר טעות, שהיה אביו
ביניהם, ולא ידע מכך, או משום שהתיר החכם
את נדרו כלפי אדם זה בלבד.
ונמצא שהכלל של רבי עקיבא "נדר שהותר

לו כולן להנות מהם, כיון שתלה את איסור הנאתו מהשני באיסור הנאתו מהראשון, וכן הלאה.

אבל אם הותר הנדר לגבי האחרון — רק לגבי האחרון מותר לו להנות ממנו, וכולן אסורין לו להנות מהם.

ג. ואם פירט את נדרו לגבי כל אחד מהם, ואמר: שאיני נהנה לזה כמו שאסור עלי קרבן, וכן לזה [אסורה עלי הנאתו] כקרבן —

צריכין פתח לכל אחד ואחד בנפרד, כדי להתיר את נדרו לגבי כל אחד מהם, כיון שנדר בנוסח שכזה הוא כמה נדרים נפרדים לגבי כל אחד ואחד.

ד. אם אמר: קונם יין שאני טועם, לפי שהיין רע למעיים.

אמרו לו: והלא היין המיושן יפה למעיים!

הותר מחמת טעותו, ביין מיושן, כדין נדר בטעות, שאינו חל ואין צריך כלל התרה,⁽⁴⁾ שהרי תלה את נדרו ברוע היין למעיים.

ולא במיושן בלבד הותר, אלא בכל היין, כי נדר שאינו חל במקצתו אינו חל כולו.

וכן אם אמר: קונם בצל שאני טועם, לפי שהבצל רע ללב.

אמרו לו: הלא בצל הכופרי יפה ללב! הותר בכבצל הכופרי.

ולא בכבצל הכופרי בלבד הותר, אלא בכל הבצלים.

מעשה היה באדם שנדר מבצלים, ואמר בנדרו שהוא אוסר עצמו בהם לפי שהם רעים ללב.

והתירו רבי מאיר בכל הבצלים.

כי היות והבצל הכופרי טוב ללב, הרי לגביו הוא נדר בטעות, שאינו חל, שהרי תלה את נדרו ברוע הבצל.

ולכן, הותרו גם כל הבצלים, כי נדר שלא חל מקצתו לא חל כולו.

גמרא:

שנינו במשנה:

[מי שאמר קונם שאיני נהנה לזה ולזה, שתלאן זה בזה, אם הותר נדרו לגבי האחרון — רק נדרו לגבי האחרון מותר, וכולן אסורין].⁽⁵⁾

אם אמר: שאיני נהנה לזה קרבן ולזה קרבן — צריכין פתח לכל אחד ואחד.

4. לפי ביאור הר"ן, שההיתר הוא מחמת טעות, ולגבי זה לא חל כלל הנדר.

5. לפי הסבר הראשונים נראה שהם לא גרסו קטע זה בגמרא, והדין בגמרא הוא על הקטע הבא במשנה.

וכתב שם הר"ן, שדוקא התרת חכם במקצת הנדר מתירה את כולו, היות והחכם עוקר את הנדר, ונמצא שמתחילתו הוא לא חל. אבל הבעל שאינו עוקר את הנדר אלא רק "מיגז גיז", אם הפר לה מקצת הנדר, לא אומרים שהופר כל הנדר.

ומוכח מדברי המשנה, הנוקטת "קרבן" לגבי כל אחד ואחד, שרק אם פיצל את נדרו והזכיר לגבי כל אחד ואחד מן האנשים שהוא אוסר עליו את הנאתו כקרבן, נחשב נדרו לגבי כל אחד ואחד כנדר נפרד, המצריך פתח נפרד לגביו.

אבל אם יאמר שהוא אוסר את הנאתו כקרבן מאדם זה ומאדם זה [בין אם יאמר זאת בוי"ו החיבור "מאדם זה ומאדם זה", ובין יאמר "מאדם זה, מאדם זה"], כיון שכלל את כולם באמירה אחת של "כקרבן", הרי זה נדר אחד, ואם הותר מקצתו הותר כולו.

ומבאר הגמרא: **מאן תנא**, מיהו התנא הסובר כך, לפי שמצינו מחלוקת תנאים בדבר?

אמר רבא: רבי שמעון היא. דאמר כך במסכת שבועות [לח א] לגבי שבועה אחת לכמה אנשים.

חמשה אנשים שהיו תובעים ממון מאדם אחד, ונשבע להם בשקר שאינו חייב להם ממון, הרי הוא חייב להביא קרבן על שכפר ממון בשבועה.

ונחלקו חכמים ורבי שמעון, באם אמר בלשון השבועה: שבועה שאיני חייב ממון לא לך ולא לך — האם הוא חייב שני קרבנות או קרבן אחד.

לדברי חכמים, כיון שלשון שבועתו מופנית לגבי חמשה אנשים ["לך ולך"], הרי זה כאילו נשבע חמש שבועות נפרדות לכל אחד לחוד, וחייב עליהן חמשה קרבנות.

ואילו רבי שמעון אומר:

אינו חייב אלא קרבן אחד, כיון שכלל את כולם בלשון שבועה אחת, **עד שיאמר לשון שבועה בנפרד לכל אחד ואחד.**

שנינו במשנה: **קונם יין שאני טועם** שהיין רע למעיים. אמרו לו והלא המיושן יפה למעיים.

ומקשה הגמרא: מדוע יש צורך לומר שיין מיושן טוב למעיים? **ותיפוק ליה**, והרי די בכך **דאיין** הוא רע למעיים, כדי שלא יחול נדרו על יין ישן.

אמר רבי אבא: כך היא כוונת התנא לומר: חדא, אין היין המיושן רע למעיים.

ועוד, לא רק שאינו רע למעיים, אלא **יפה** הוא להם —

כך **קתני** התנא במשנה.

וכן שנינו במשנה: **קונם בצל שאני טועם** **שהבצל** רע ללב. אמרו לו, הלא הכופרי יפה ללב.

וגם כאן מקשה הגמרא: **ותיפוק ליה**, הרי די בכך **דאיין** הבצל הכופרי רע ללב, ומפני מה היה צורך לומר לו שהוא יפה ללב?

אמר רבי אבא: "ועוד יפה", קתני, וכמו ביין מיושן.

מתניתין:

פותחים לאדם המדיר את אשתו עד

שיגרשנה, בכבוד עצמו וכבוד בניו —
וכך אומרים לו:

אילו היית יודע שלמחר אומריך עליך
אנשים: כך היא ווסתו דרכו של פלוני, שהוא
מגרש את נשיו!

ועל בנותיך יהו אומריך: בנות נשים
גרושות הן!

ואז יוסיפו ויאמרו: מה ראתה אמן של אלו
להתגרש? מדוע גירשה בעלה? אין זה אלא
משום שמצא בה ערות דבר!

ונמצא שבנדרך הזה אתה מוציא שם רע על
בניך ובנותיך, שהם בני אשה שזינתה תחת
בעלה!

ואם אמר הנודר: אילו הייתי יודע שכן
ידברו האנשים על בני ובנותי לא הייתי נודר
— הרי זה מותר, ואין לנו לחשוש שמא
שיקר מחמת הבושה.

ואם אמר: קונם שאני נושא את פלונית
משום שהיא כעורה.

והרי היא נאה.

או אמר: קונם שאיני נושא אשה פלונית
משום שהיא שחורה.

והרי היא לבנה.

וכן בנודר משום שהיא קצרה, והרי היא
ארוכה.

בכל המקרים הללו, הרי הוא מותר בה.

ומבארת המשנה, שיסוד ההיתר הוא לא

מפני שהיא היתה כעורה בשעת נדרו ונעשת
לאחר מכן נאה, או שהיתה שחורה בשעת
הנדר ונעשת לבנה לאחר מכן, או שהיתה
קצרה בשעת הנדר ונעשת לאחר מכן
ארוכה.

כי באופן שכזה אי אפשר להתיר את הנדר,
אפילו לא בפתח, כי הרי זה "נולד", לפי
שאין דרך הנשים להשתנות מכעורה לנאה
או משחורה ללבנה או מקצרה לארוכה.

אלא כל ההיתר הוא, שהנדר טעות, ובשעה
שנדר היא כבר היתה נאה, או לבנה, או
ארוכה. וכיון שהוא נדר טעות אינו צריך
היתר חכם כלל.

ומעשה באחד שנדר מבת אחותו הנייה היות
והיתה מכוערת, ולא רצה לשאתה לאשה.
והבניסוח לבית רבי ישמעאל, וייפוח.

אמר לו רבי ישמעאל לנודר: בני, האם
מאשה יפה זו נדרת הנאה?

אמר לו: לאו!

והתירה רבי ישמעאל להנשא לו, כי היות
ואפשר לעשות מכעורה נאה, אין זה
"נולד".

באותה שעה בכה רבי ישמעאל, ואמר:
בנות ישראל, נאות הן כולן, אלא שהעניות
מנוולתן.

ובשמת רבי ישמעאל, היו בנות ישראל
נושאות קינה, ואומרות: בנות ישראל, על
רבי ישמעאל בכינה!

וכן הוא אומר בשאול [שמואל ב א] "בנות
ישראל אל שאול בכינה".

גמרא:

ומקשה הגמרא: הרי המעשה ברבי ישמעאל שהתיר כעורה שנעשית נאה, בא לסתור את דברי המשנה שאם נעשית נאה לאחר מכן הרי זה "נולד" שאין לו היתר, ואין זה דרך התנא להביא מעשה הסותר את דבריו, אלא רק דעה החולקת.

ומשנינן: הסורי מחסרא בלשון המשנה, והכי קתני:

רבי ישמעאל חולק, ואומר: אפילו כעורה ונעשת נאה, שחורה ונעשת לבנה, קצרה ונעשת ארוכה, אפשר להתיר את נדרה, שאין זה נולד.

ומעשה באחד שנדר מבת אחותו, והכניסו לבית רבי ישמעאל, ויפוח. וכולי.

ב-10 תנא, שנה התנא בכרייתא כיצד היתה מכוערת ויפוח:

שן תותבת, שן מלאכותית מכוערת היתה לה, שנפלה שינה ושמו שן תותבת במקומה. ועשה לה רבי ישמעאל שן תותבת של זהב, משלו, ובכך התייפתה.

כי שכיב כשנפטר רבי ישמעאל, פתח עליה, עליו במספד, החוץ ספדנא, ואמר הכי:

בנות ישראל! על רבי ישמעאל בכינה, כי הוא המלבישכן! וכולי.

הוא דאמר לה לדביתהו לאשתו: קונם שאי את נהנית לי עד שתטעימי את תבשילך לרבי יהודה ולרבי שמעון.

הלכה אליהם האשה עם תבשילה, ובקשה מרבי יהודה ורבי שמעון שיטעמו ממנו.

רבי יהודה טעים מהתבשיל, על אף שהיה בכך זילזול בכבודו.

אמר, דן רבי יהודה בלימוד של קל וחומר:

ומה כדי לעשות שלום בין איש לאשתו, אמרה תורה: שמי [שמו של הקב"ה], שנכתב בקדושה, ימחה על המים המאררים!

מי שנסתרה אשתו עם אדם זר, לאחר שקינא לה והתרה בה שלא תיסתר איתו, הרי היא נאסרת עליו, עד שיביאה למקדש וישקה אותה במים מאררים, והמים בודקים אותה אם היא טמאה או טהורה.

וכותב הכהן את פרשת סוטה, ששמו של הקב"ה מוזכר בה, ומוחה את כל הפרשה על המים, ומשקה בהם את הסוטה.

ונמצא, שמוחק הכהן את הפרשה עם שמו של הקב"ה על המים, כדי שאם תמצא האשה טהורה, יחזירנה בעלה, ויחיה עמה בשלום.

ועושים זאת, למרות שהטלת השלום ביניהם היא בספק.

כי אין ודאות שיהיה שלום ביניהם, שהרי על הצד שהיא זינתה, היא תמות, ולא יהיה שלום ביניהם.

ואם כן, אני, שאיני גדרש אלא להתבנות ולטעום מהתבשיל שהביאה לי אשה זאת, כדי שלא יחול עליה הקונם של בעלה, על אחת כמה וכמה שצריך אני לשאת בבזיון כדי שיהיה שלום ודאי ביניהם.

אבל רבי שמעון לא טעים.

אלא קילל רבי שמעון את בעלה, על שזילזל